



## સંતભગવંત સાહેબજી હે માહાત્મ્યસભર વાણી સદા...

વચનામૃત ગઢડા પ્રથમ પ્રકરણ પૃષ્ઠ :

'ભાગવત ધર્મના પોષણનું' નું નિરૂપણ,  
૧૬ એપ્રિલ ૨૦૧૮, બ્રહ્મજ્યોતિ, મોગરી

મુક્તાનંદ સ્વામીએ પ્રશ્ન પૂછ્યો જે, 'હે મહારાજ ! શ્રીમદ્ ભાગવતના એકાદશ સ્કંધમાં જનક રાજા અને નવ યોગેશ્વરના સંવાદે કરીને કહ્યા જે ભાગવત ધર્મ તેનું જે પોષણ તે કેમ થાય ? અને વળી જીવને મોક્ષનું જે દ્વાર તે ઉઘાડું કેમ થાય ?'

જનક રાજા બહુ મુમુક્ષુ હતા. એમને વિદેહી કહેતા. અષ્ટાવક એમના ગુરુ હતા. સંતો માટે, ભક્તો માટે એમના હૃદયમાં આગવું સ્થાન હતું. એટલે કોઈ પણ સંતો આવે તો એમના સમાગમમાં તેઓ રચ્યાપચ્યા રહે.

નવ યોગેશ્વર. બાપાએ મહંત સ્વામી સાથે આઠ યુવકોને સફેદ કપડાંમાં દીક્ષા આપી અને તેઓને ઘાટકો પર એક આશ્રમમાં ભણવા માટે મૂક્યા હતા. કડક નિયમ-ધર્મવાળા હતા એ આશ્રમના લોકો. ત્યારે બાપા મુંબઈ મંડળને પત્રમાં લખતા કે, 'નવ યોગેશ્વરોની સેવા કરજો.' દાદર મંદિરે સંતોને રાખ્યા તો બાપા એમને 'યોગેશ્વરો' કહેતા. એવા નવ યોગેશ્વરોની સાથે જનક રાજાને વાર્તાલાપમાં પ્રશ્ન થયો કે, 'ભાગવત ધર્મનું પોષણ કેમ થાય ? અને જીવને મોક્ષનું દ્વાર તે ઉઘાડું કેમ થાય ?'

ભાગવત ધર્મ એટલે પ્રભુપ્રાપ્તિનો ધર્મ. ભગવાનની પ્રાપ્તિ જે દ્વારા થાય, જે દ્વારા પ્રભુમય બનાય, એવો જે ધર્મ એ ભાગવત ધર્મ; એનું પોષણ કેમ થાય ? અને જીવને મોક્ષનું દ્વાર એ ઉઘાડું કેમ થાય ? એ પ્રશ્ન પૂછ્યો મુક્તાનંદ સ્વામીએ.

પછી શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા જે, 'સ્વધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને માહાત્મ્યજ્ઞાન તેણે સહિત જે ભગવાનની ભક્તિ તેણે યુક્ત એવા જે ભગવાનના એકાંતિક સાધુ તેના પ્રસંગ થકી ભાગવત ધર્મનું પોષણ થાય છે.'

ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય ને ભક્તિએ યુક્ત જે એકાંતિક સાધુ, એમના સંગથી નહીં-એમના પ્રસંગથી મોક્ષનું દ્વાર ઉઘાડું થાય છે. પ્રસંગ ક્યારે થાય ? આત્મબુદ્ધિને પ્રીતિ થાય ત્યારે. ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય ને ભક્તિ !

ધર્મ એટલે સ્વધર્મ ! ક્યો એ ધર્મ ? કોઈનો સ્વામિનારાયણ ધર્મ, કોઈનો વૈષ્ણવ ધર્મ, એ તો છે જ. ગૃહસ્થોને ગૃહસ્થોના ધર્મ, સંન્યાસીને સંન્યાસીના ધર્મ. પછી ચાર વર્ણ પ્રમાણે - બ્રાહ્મણનો ધર્મ, ક્ષત્રિયનો ધર્મ, વૈશ્યનો ધર્મ, શૂદ્રનો ધર્મ. પોતપોતાને જે કારોબાર કરવાનો એ પણ ધર્મ છે.

પણ સ્વધર્મ ક્યો ? આપણો જે ગોલ, એ સ્વધર્મ ! ભગવાનમાં સ્થિર રહેવું, કેતાં ભગવાનના સ્વરૂપમાં મનની અખંડ વૃત્તિ રાખવી એ આપણો મોટામાં મોટો ધર્મ. આ દેહે કરીને ભગવાનની અંતરની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરીએ એમાં પેલું બધું આવી ગયું. તો જેને ભગવાનને રાજી કરવાની હેયામાં હામ છે, ભાવ છે ને ભગવાનમાં સ્થિર છે તે સ્વધર્મ. અસ્થિર ક્યારે થયો ? અમહિમા, ભાવફેર, માથાફૂટ થાય તો અસ્થિર થયો. ભગવાન ને ભગવાનના ભક્તોને નિર્દોષ ને દિવ્ય માન્યા અને પ્રભુના દૃઢ આશરે રહ્યા એ સારો ધર્મ છે.

જ્ઞાન ! જ્ઞાનનું જ્ઞાન અને સારનો સાર એ માનવરૂપે વિચરતા ભગવાનના સ્વરૂપને ઓળખવું તે. બાકી તમે જુઓ તો અનંત પ્રકારનાં જ્ઞાન છે. શાસ્ત્રોનું જ્ઞાન, યોગનું જ્ઞાન, સાંખ્યનું જ્ઞાન. 'શ્રીમદ્ ભાગવત'ની અદ્ભુત કથા કરે, 'શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા' મોઢે હોય અને આપણે જ્ઞાની કહીએ. પણ, સર્વ જ્ઞાનમાં શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન અને સ્વામિનારાયણ ભગવાને જેને જ્ઞાન કહ્યું છે એ કે, માનવરૂપે વિચરતા ભગવાનના પ્રગટ સ્વરૂપને ઓળખવું એ જ્ઞાન. જ્ઞાનનું જ્ઞાન અને સારનો સાર એ.

વૈરાગ્ય ! ભગવાનને ભગવાનના સંબંધવાળા સિવાય કોઈનો ભાર ના પડે એ સાચો વૈરાગ્ય. વૈરાગ્યની સામાન્ય વ્યાખ્યા શું હોય છે ? આ બહુ વૈરાગી છે, એને કશું ના જોઈએ. ખાય છે એક જ ટાઈમ. લંગોટીભેર જ રહે છે. ઘરમાં રહેતા નથી, ઝાડ નીચે સૂઈ જાય છે, સ્મશાનમાં રહે છે. ભભૂતી ચોળીને રહે છે. આ બધી વૈરાગ્યની વ્યાખ્યા છે. અને સાંખ્ય ! જગતમાંથી જેને રસ ઊડી ગયો હોય, બાવા-ફકીરની જેમ ફરે એને કહે 'વૈરાગી'. એ સામાન્ય વૈરાગ્ય છે, પણ સાચો વૈરાગ્ય સ્વામિનારાયણ ભગવાને 'શિક્ષાપત્રી'માં બતાવ્યો. ભગવાન ને ભગવાનના ભક્તો સિવાય કોઈ જગ્યાએ રાગ નહીં, એ સાચો વૈરાગ્ય ! યાદ રાખો.

ભક્તિ ! હું જે કંઈ પણ કરું છું તે પ્રભુને રાજી કરવા કરું છું. ભગવાનને રાજી કરવા કરેલું કર્મ એ શ્રેષ્ઠ ભક્તિ છે. બાકી પૂજા કરે, મંદિરે જાય, સેવા કરે; એ ભક્તિ છે, પણ તેમાં માહાત્મ્ય જ્યારે ભળે ત્યારે એ માહાત્મ્યસોતી ભક્તિ કહેવાય ! 'અહોહો ધન્ય ભાગ્ય, ધન્ય ઘડી કે, આ ઠાકોરજીની સેવા મને મળી ! ધન્ય ભાગ્ય, ધન્ય ઘડી કે, આ ભક્તોના સાંનિધ્યમાં બેસીને મને જીવન જીવવાનું મળ્યું ! ધન્ય ભાગ્ય, ધન્ય ઘડી કે, આવા સંતોની વાતો સાંભળવા મળી ! ધન્ય ભાગ્ય, ધન્ય ઘડી કે, આ ભક્તોની સેવા મને મળી !' આવું ભગવાનને રાજી કરવા માટે મહિમાથી કરેલું જે કાર્ય-કર્મ એ માહાત્મ્યસહિત ભક્તિ કહેવાય. ભક્તિમાં આવું માહાત્મ્ય ના હોય તો સમય જતાં એ ભક્તિ ક્રિયાકાંડ બની રહે છે.

આ ચારેયાર તમે જુઓ તો આપણા સંતોમાં દેખાય. યોગીજી મહારાજને તમે જુઓ તો ગમે એવું બને પણ પોઝિટિવ જ. બાપા પોતાના મુકામમાં અચળ હતા. કોઈએ કહ્યું કે, 'બાપા, મને જ્યોતિષી એમ કહે છે કે, શનિ નહે છે.' બાપા કહે, 'એ ગ્રહોનાં જ ઠેકાણાં નથી. કોઈ લંગડો છે, કોઈ આંધળો છે, કોઈ બહેરો છે; એમનું જ ઠેકાણું નથી તે તમને શું નડવાના છે ?' કોઈ કશું નડતું નથી, કોઈ અપશુકન નથી-શુકન જ છે. બધાને વિશે બાપાને સારો ભાવ, પછી એમને ગાળ ભાંડનાર આવે, અપમાન કરનાર આવે, એમનું નહીં માનનાર આવે; એ

સર્વને વિશે બાપાને સારો જ ભાવ, એ મુકામ ! પોતાના પ્રભુમાં જ સ્થિર રહ્યા. કર્તાલર્તા મારા પ્રભુ છે, તો બીજો કોઈ શું કરતો હતો ? કર્તાલર્તા પ્રભુ હોય તો બધું એમનું ધાર્યું થાય છે, એમની ઈચ્છાથી થાય છે. સર્વમાં પ્રભુ જ જોવા. બાપા સર્વને પ્રભુરૂપ જોતા, એ એમનો ધર્મ હતો - સ્વધર્મ ! એમાં બાપા એકદમ સ્થિર ! સદાય હસતા, આનંદ કરતા અને કરાવતા. એટલે જ બાપા આપણને સૌને પ્રભુરૂપ લાગતા.

જ્ઞાન ! શાસ્ત્રીજી મહારાજ અને સ્વામિનારાયણ ભગવાન સિવાય કોઈ વાત જ નહીં. અને 'સ્વામિનારાયણ' મંત્રની ધૂન સિવાય કોઈ કાર્ય નહીં. કંઈ પણ થાય તો બાપા કહે, 'કરો ધૂન.' ભગવાનને જ ઉપાયભૂત કરે, એ જ્ઞાન ! શાસ્ત્રીજી મહારાજ સાકાર અક્ષરપુરુષોત્તમનું સ્વરૂપ છે, એમને રાજી કરવા એ મારું જીવન છે, એ જ્ઞાન !

વૈરાગ્ય ! તમે જુઓ તો યોગીબાપા ધામધૂમથી બધા ભક્તોને દૂધપાક, માલપૂડા, લાડુ જમાડે. બાપા કહેતા, 'ઠઠારો કરવો.' બાપા બધાને ગોળ ગોળ કરી દે, પણ પોતે કાંઈ જમે નહીં. અમે બાપા સાથે રહ્યા, યોગીજી મહારાજની હાજરીમાં, એમની સભામાં કોઈ પોલિટિશિયન ના હોય, નંદાજી સિવાય કોઈ મિનિસ્ટર ના હોય. નંદાજી તો ભક્ત હતા. ભગવાનના ભક્ત સિવાય બાપાને કોઈ ઊડતો આવે તો પણ એનો ભાર નહીં. બાપાને સ્વામિનારાયણ ભગવાનની અને શાસ્ત્રીજી મહારાજની વાતો સિવાય કોઈ વાતમાં રસ નહીં. એ સાચો વૈરાગ્ય !

ભક્તિ તો બાપાની ! દાદા આઠવલેજીએ કહ્યું કે, 'શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતામાં' શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ જે ભક્તિની વાતો કરી છે, એ તમારે સમજવી હોય તો યોગીજી મહારાજનું જીવન જોઈ લો !' પળે-પળે, સેંકન્ડે-સેંકન્ડે એમના દરેક વર્તનમાં ભક્તિ નીતરે.

બાપા આવા હતા તો અક્ષરરૂપ - અખંડ ભગવાન એમનામાં હતા એટલે અક્ષરપુરુષોત્તમનું સ્વરૂપ હતા. એમણે આ સંતો ઉપર કૃપા વરસાવી. અશ્વિનભાઈ, શાંતિભાઈ, રતિભાઈ, સનંદભાઈ, વી.એસ. ને મહંત સ્વામી, ડૉક્ટર સ્વામી, હરિપ્રસાદ સ્વામી, પ્રમુખ સ્વામી, ગુરુજી,



ભાગવત ધર્મ એટલે  
પ્રભુપ્રાપ્તિનો ધર્મ.  
ભગવાનની પ્રાપ્તિ જે દ્વારા થાય,  
જે દ્વારા પ્રભુમય બનાય,  
એવો જે ધર્મ એ ભાગવત ધર્મ !





ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય ને ભક્તિએ યુક્ત  
જે એકાંતિક સાધુ,  
એમના પ્રસંગથી  
મોક્ષનું દ્વાર ઉઘાડું થાય છે.



કાકાજી, પપ્પાજી; એ યોગીજી મહારાજની અનન્ય પ્રસન્નતાનાં પાત્રો ! તો બાપાએ એ સૌને એમના જેવા જ એમનારૂપ બનાવી દીધા, એમાં આપણે ફાવી ગયા.

એવા સાધુના 'પ્રસંગ'થી - પ્રસંગ ! સંગ અને પ્રસંગ બે શબ્દો છે. સંગ તો છૂટી જાય. ટ્રેનમાં બે ઘડી સાથે બેઠા, અલકમલકની વાતો કરીને સ્ટેશન આવ્યું એટલે ઊતરીને જતા રહ્યા. ભૂલી ગયા. પ્રસંગ તો જેની સાથે રહીએ એની કાયમી સ્મૃતિ રહે. યોગીબાપા કાથીનું દષ્ટાંત આપતા. બીજી દોરી તમે સળગાવો તો રાખ થઈ જાય જ્યારે કાથીની ત્રણ સેરો ગૂંથેલી હોય, એને તમે સળગાવો તો એવી ને એવી જ રહે. એમ ગમે એવું બને તોય એકબીજાનાથી છૂટે નહીં, એવો જે સંગ તેને પ્રસંગ કહેવાય. વઢે-છટકારે, માન આપે-ના આપે, બોલે-ના બોલે, કામ થાય-ના થાય, પાસે રાખે-દૂર રાખે, પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે વર્તે-ના વર્તે, પણ સત્પુરુષથી દૂર જવાનો વિચાર ના આવે, સત્પુરુષને વિષે કોઈ ભાવફેર કે અમહિમાની વાતો કરે એ ચલાવી ના લે, સતત એમના વિશે નિર્દોષભાવ રાખે એ સત્પુરુષનો પ્રસંગ કર્યો કહેવાય.

ઘણા સંગમાં રહેતા હોય પણ ક્યારે પાછા જતા રહે તેની ખબર ના રહે. કારણ કે, અમહિમા, ભાવફેર, માથાકૂટની વાતો સાંભળીને એમાં પડી જાય. પણ જેને સત્પુરુષનો પ્રસંગ હોય તે ગમે તેવી પરિસ્થિતિ, ગમે તેવા સંજોગોમાં પણ દૂર ના થાય. અશ્વિનભાઈ, શાંતિભાઈ, મહંત સ્વામી, હરિપ્રસાદ સ્વામી, ગુરુજી ને આ સંતોની વાત એટલે કરું છું કે, એમણે પ્રસંગ કર્યો. બાપાએ ભયંકર કસાણીમાં રાખ્યા, એમનું ધાર્યું છોડાવીને પોતાના ધાર્યા પ્રમાણે-પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે વર્તાવ્યા, બુદ્ધિમાં ના ઉતરે એવી આજ્ઞાઓ આપી; તેવી આજ્ઞાઓને પાળવા પોતાની બુદ્ધિને સારધાર વાપરી. ભાવફેર કરવાના, દૂર જતા રહેવાના, માથાકૂટ કરવાના ચાન્સીસ હતા, ખટપટિયા, માથાકૂટિયા મળીને વાતો કરનારા પણ હતા, પણ કોઈની ટ્રેપમાં આવ્યા નહીં. યોગીજી મહારાજ અને યોગીબાપાના સંબંધવાળા સૌ નિર્દોષ ને દિવ્ય છે, એ જડબેસલાક

પકડી રાખ્યું અને બાપાની આજ્ઞા ગૌણ ના કરી, સારધાર પાળી; એ પ્રસંગ કર્યો કહેવાય. એ પ્રસંગને લઈને ભગવદ્ ભાવનો જે ધર્મ, ભાગવતી તનુ થઈ ગયું, બાપારૂપ-ગુરુરૂપ બની ગયા. અને એમના પ્રસંગથી, એમની સાથે જે જોડાય એમનાં પણ મોક્ષનાં દ્વાર ખુલ્લાં થઈ જાય, એવું સંતત્વ યોગીજી મહારાજે કૃપા કરીને એમને બક્ષિસમાં આપ્યું.

અને વળી જીવને મોક્ષનું જે દ્વાર તે પણ એવા સાધુના પ્રસંગ થકી ઉઘાડું થાય છે.

પ્રસંગ થકી જ ઉઘાડું થાય છે. પ્રસંગ - આત્મબુદ્ધિ ને પ્રીતિ હોય પછી ધોખા-વાંધા થાય પણ એમને છોડવાનું મન ના થાય. સાધુ થયાના શરૂઆતનાં વર્ષોમાં મુકુંદજીવન સ્વામી (ગુરુજી)એ બાપાને કહ્યું કે, 'મુંઝવણ થાય છે. આ બધા વાતો કરે છે તેમ મારી સ્થિતિ થાય એવું લાગતું નથી. કારણ કે, મારાથી બધાનું જોવાઈ જાય છે, મારાથી સેવા નથી થતી, મારાથી એક જગ્યાએ શાંતિથી બેસીને માળા નથી ફરતી, ભજન નથી થતું, તો મારાથી કશું થશે નહીં બાપા. મારી કોઈ સ્થિતિ થાય એવું લાગતું નથી, એટલે મને રજા આપો, ઘરે જઉં.' એટલે યોગીબાપાએ એમને પાસે બેસાડીને કહ્યું, 'મુકુંદ, કોઈ રૂપાળી છોકરી લાખ રૂપિયા લઈને આવે અને તમને કહે, ચાલો આપણે લગન કરીને જતાં રહીએ, આ સાધુને - યોગીજી મહારાજને છોડી દો. તો તમે અમને છોડી દો?' ત્યારે લાખ રૂપિયા બહુ મોટી રકમ હતી. મુકુંદજીવન સ્વામી કહે, 'એ તો બાપા શક્ય જ નથી, તમને છોડી જ ના શકું.' એટલે બાપા કહે, 'એ જ સ્થિતિ ! બીજી કઈ સ્થિતિ ? સત્પુરુષને ના છોડી શકીએ એવા થયા એ સ્થિતિ !'

મીરાંબાઈએ ગાયું, 'જો તુમ તોડો પિયા, મેં નહીં તોડું રે, તોરી પ્રીત તોડી કિખ્ના કૌન સંગ જોડું ?' હે પ્રભુ ! તમે મને ઘક્કો મારશો, હડસેલશો, 'તારું મોઢું નથી જોવું' એવું કહેશો, મને છટકારીને તોડી નાખશો, પણ હું તમારી સાથે પ્રેમથી જોડાઈ છું એ તોડવા તૈયાર જ નથી. કારણ ? તારી સાથેનો જે પ્રેમ છે એ તોડીને જગતમાં એવું કોઈ નથી કે જેને હું પ્રેમ કરું,

એટલે મારાથી તમને છોડવાનું શક્ય નથી. આ સ્થિતિ ! મીરાંબાઈની સ્થિતિ આવી હતી. ઘરમાંથી, મહેલમાંથી કાઢી મૂક્યાં, અપમાન કર્યાં, કેટલું બધું કર્યું પણ ભગવાનનું ભજન અને ભગવાનની સ્મૃતિ છોડી નહીં. વધારે દૃઢ થતાં ગયાં. આ એકાંતિક ભક્તનું લક્ષણ છે.

તો એવા સાધુ થકી જ મોક્ષનું દ્વાર ખુલ્લું થાય છે. ભગવાનની પાસે જવાનો માર્ગ, એવા સાધુમાં જોડાવાથી જ પ્રાપ્ત થાય છે તે વગર પ્રાપ્ત થતો નથી. મહારાજને એ કહેવું છે. આ 'વચનામૃત'માં સત્પુરુષનો મહિમા ગાયો છે કે, સંત કેવા હોય ? સંત ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય ને ભક્તિએ યુક્ત હોય. એમના પ્રસંગથી જ આપણા આત્મામાં રહેલી જે આધ્યાત્મિકતા, ભગવદ્ ભાવ એ ખીલી ઊઠશે. અને ભગવાનને રાજી કરવાના માર્ગે ચાલી પ્રભુરૂપ થવાનો માર્ગ એવા સાધુને વિશે આત્મબુદ્ધિ ને પ્રીતિથી જ ખુલ્લો થશે. પણ એમનો પ્રસંગ કરવો પડે. એવું અસાધારણ હેતુ થાય કે, એમને છોડી ના શકીએ, એમને સંભાર્યા વગર રહી ના શકીએ. ગમે એવું અંદર ચાલતું હોય તોય એમની આજ્ઞા પ્રમાણે જીવન જીવવાનો આપણને હેયામાં આલોચ રહે. એમને રાજી કરવાની હેયામાં રહેલી ભાવના સહેજ પણ મોળી ના પડે. અકળાઈએ, દુણાઈએ, ધમપછાડા કરીએ, પણ એમના સિવાય કોઈની પાસે જવાનું મન ના થાય; એ પ્રસંગ કર્યો કહેવાય. ને એવો પ્રસંગ સંતને વિશે રાખીએ તો આપણામાં રહેલા ભાગવત ધર્મનું પોષણ થશે, ખીલી ઊઠશે અને મોક્ષનું દ્વાર એટલે કે ભગવાન પાસે જવાનો માર્ગ જે આપણા માટે ખુલ્લો, એની નજીક પહોંચી જઈશું.

તે કપિલદેવ ભગવાને દેવહૃતિ પ્રત્યે કહ્યું છે જે,

પ્રસંગમજરં પાશમાત્મનઃ કવયો વિદુઃ |

સ એવ સાધુષુ કૃતો મોક્ષદારમપાવૃતમ્ ||”

'જેવો એ જીવને પોતાનાં સંબંધીને વિષે દૃઢ પ્રસંગ છે...'

જેવો પોતાનાં સંબંધીને વિષે દૃઢ પ્રસંગ છે, ઘરવાળાં રિસાય, બૂમબરાડા પાડે તોય બધા કેવા મિયાંની મીંદડી થઈ જાય છે. કે પુરુષ દંડા મારે તોય બેરાં ઘર છોડે નહીં. ગુણાતીતાનંદ સ્વામી નારાયણ ધરે નહાવા

જતા હતા. ત્યાં રસ્તામાં રોજેરોજ લાકડાં કાપીને ગુજરાન કરતા કઠિયારાનું ઝૂંપડું હતું. સ્વામી જતા હતા તે વખતે ઝૂંપડામાં પતિ-પત્ની ઝઘડ્યાં. તે પેલો કઠિયારો એની કુહાડીના દસ્તાનો પાછળનો ભાગ પેલીના માથામાં ઘસાક દઈ ઠોકીને ચાલવા માંડ્યો. જોવા ઊભોય ના રહ્યો કે, એને વાગ્યું છે કે લોહી નીકળ્યું છે ? પેલી બાઈ તો રાડ પાડીને પડી ગઈ. સંતો ને ભક્તો નાહીને પાછા આવતા હતા ત્યારે ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, 'શિવલાલ શેઠ, પેલી બાઈની તપાસ કરો કે, એને વાગ્યું હોય ને કાંઈ દવાદાર કરાવવું હોય તો.' એટલે શિવલાલ શેઠ ઝૂંપડીમાં ગયા. ત્યારે પેલી બાઈ પાટો બાંધીને રોટલા ટીપતી હતી. તેઓ તો આશ્ચર્યમાં જ પડી ગયા ! પેલાના ગયા પછી એને કોણ લઈ જાય ડોક્ટરને ત્યાં ? પણ એ બધાં વનવાસીઓ એટલે કોઈ વનસ્પતિને વાટીને એની લૂગદી મૂકી સાડીનો એક છેડો ફાડીને પાટો બાંધી દીધો. શિવલાલ શેઠે પૂછ્યું કે, 'શું કરે છે ?' ત્યારે પેલી કહે, 'પેલો ગયો છે એને પેટ ભરવા તો જોઈશ ને ? આવીને ખાશે શું એ ? એટલે એના માટે રોટલા બનાવું છું.' લ્યો, વિચાર કરો, જેણે એને માર્યું એની જ ચિંતા ! આ પ્રસંગ કર્યો કહેવાય. આપણને તો સત્પુરુષ સહેજ ઠપકારે ને ભરસભામાં અપમાન કરે તો થાય કે, 'હું જ મળ્યો છું તમને ?' એ પ્રસંગ કર્યો ના કહેવાય.

શાસ્ત્રીજી મહારાજના વખતની આ વાત ઘણી વખત સાંભળી છે. એક ભગત હતા આપણા દાસભાઈ જેવા. હિસાબની એમને ગણતરી જ નહીં. કોઈની પાસેથી પૈસા ઉઘાર લઈ આવે, પછી બીજા પાસેથી લઈ આવે ને એમ ચલાવે. એટલે બધા પૈસા પાછા માંગે તો ખરા ને કે, 'ભગત પેલા પૈસા પાછા લાવો ?' ત્યારે ભગત કહે, 'શું આપવા ને શું લેવા છે ? માંડીવાળો.' આવું બહુ લાંબું ચાલ્યું એટલે શાસ્ત્રીજી મહારાજ પાસે ફરિયાદ જવા માંડી કે, 'આ ભગત જેની તેની જોડેથી પૈસા ઉઘીના લે છે પછી પાછા આપતા નથી, સ્વામી !' એટલે સ્વામીએ એક-બે વખત ભગતને ટપાર્યા હશે, તોય ભગત પાછા એવા ને એવા ! પછી એક વખત સભામાં એ ભગત આવ્યા ત્યારે કોઈએ કહ્યું કે,



સત્પુરુષથી દૂર જવાનો વિચાર ના આવે,  
સત્પુરુષને વિષે કોઈ ભાવફેર કે અમહિમાની  
વાતો કરે એ ચલાવી ના લે,  
સતત એમના વિશે નિર્દોષભાવ રાખે  
એ સત્પુરુષનો પ્રસંગ કર્યો કહેવાય.





'ધર્મ થકી પડે નહીં'  
એટલે

અભાવ, અવગુણ ના લે.

ભાવફેરમાં ના પડે ;  
આપણો સાચો ધર્મ એ છે.



'સ્વામી, આ ભાઈ આવ્યા છે, ને પૈસા પાછા નથી આપતા.' પેલા ભગત શાસ્ત્રીજી મહારાજને પગે લાગવા આવ્યા ત્યારે શાસ્ત્રીજી મહારાજે તેમને અડધો કલાક સુધી ખૂબ ખંખેર્યા-લઢ્યા. પણ પેલા તો હસતા હતા ને કહે, 'સ્વામી, મને તો સાંભળો.' શાસ્ત્રીજી મહારાજ કહે, 'બોલ, તારે શું બોલવું છે ?' એટલે પેલા ભગત કહે, 'સુણો ચતુર સુજાણ, સુણો ચતુર સુજાણ... અમે તો વહેવારિયા છીએ એટલે અમે તો આવું કરીએ, પણ તમને આવું શોભે નહીં ગુરુદેવ !' એમ એમણે પ્રેમથી ગુરુને પ્રાર્થના કરી એટલે શાસ્ત્રીજી મહારાજ એકદમ હસી પડ્યા. કેવા ભગત કહેવાય? તમે વિચાર કરો! આટલી મોટી સભામાં આટલું બધું અપમાન થાય તો આપણે શું કરીએ? ઊભા રહીએ? શાસ્ત્રીજી મહારાજને કહીએ કે, 'કલ્યાણ રહ્યું તમારા ઘરે, ફરી આવે એ બીજો ! આવું જ નહીં તમારી પાસે.' એવું જ કહીએ ને ? એવા અહંકારી માણસો, અહંકારને સ્વમાન માનીને જીવનારા માણસો અભાવ લઈને જતા રહ્યા છે. જ્યારે આ ભગતે શાસ્ત્રીજી મહારાજને વિશે ખરેખર પ્રસંગ કર્યો, આત્મબુદ્ધિ ને પ્રીતિ કરી. તો શાસ્ત્રીજી મહારાજે એ ભગતને કહ્યું, 'તારું વ્યવહારમાં કામ નથી એટલે તું સાધુ થઈ જા.' પછી એને સાધુ બનાવી દીધો. આ પ્રસંગ કર્યો કહેવાય.

ખોટું ના લાગે, બેભાન ના થઈ જાય, મોટું ના ચઢી જાય. અશ્વિનભાઈ, શાંતિભાઈ, રતિભાઈ, સનંદભાઈને ગમે તે કહ્યું, ગમે તે કર્યું; પણ, એમના કામમાં કદી મોળાશ નથી આવી. કોઈ દિવસ મોટું નથી ચઢાવ્યું. એમને જે પણ કાર્ય સોંપ્યું એ કરવામાં તેઓ સદાય તત્પર રહ્યા છે. ત્યારે આપણું મસ્તક નમી જાય કે, ખરેખર ભગવાનને રાજી કરવાનો હૈયામાં કેટલો ઉત્કટભાવ છે ! બાપાના થઈને જીવન જીવવાની અંતર-આત્મામાં કેટલી બધી તાલાવેલી છે ! તો જ આ શક્ય બને, નહીં તો શક્ય ના બને. આ બાપાનો પ્રસંગ કર્યો કહેવાય !

એવા આપણા વીરેન્દ્રભાઈ હતા. વીરેન્દ્રભાઈને મણના છ શેર કરી દઈએ. પણ ૧૦ મિનિટ પછી વીરેન્દ્રભાઈ ઠંડા પાણીનો ગ્લાસ લઈને

આવે. 'શું તમે પાણી લઈને આવ્યા ?' તો કહે, 'પીવોને, તમારું મોટું સુકાઈ ગયું હશે !' કેટલા નિર્માની માણસ કહેવાય, ખરેખર ! હસી પડાય.

આવા સંતો - અશ્વિનભાઈ, શાંતિભાઈ, રતિભાઈ, સનંદભાઈને યાદ કરીએ તો આપણું મસ્તક નમી જાય. આ એટલે કહું છું અને મહિમા ગાઉં છું કે, એમની સાથે રહ્યો અને એમનું નજીકથી જીવન જોયું. હવે જો આપણે એમના વિશે આવો પ્રસંગ કરીએ તો આપણા બધા અહંકાર અને ગમે એવા દોષ હોય તે તળિયાઝાટક થઈ જાય, એને કાઢવા ના પડે ; મહારાજ એ કહે છે. આ તો આપણને સાચવવા પડે, આપણું રાખવું પડે, આપણને બોલાવવા પડે. કેટલાં લાંબાં વર્ષો જાય ત્યારે બધું બદલાય. પણ આવો પ્રસંગ કરીએ તો થોડાં વર્ષોમાં તાત્કાલિક બદલાય.

તેવો ને તેવો જ પ્રસંગ જો ભગવાનના એકાંતિક સાધુને વિષે થાય તો એ જીવને મોક્ષનું દ્વાર ઉઘાડું થાય છે.

પછી શુક્રમુનિએ પૂછ્યું જે, "ગમે તેવો આપત્કાળ પડે ને પોતાના ધર્મમાંથી ન ખસે તે કયે લક્ષણે કરીને ઓળખાય?"

ગમે તેવો આપત્કાળ આવે, કોઈ ભયંકર બીમારી આવે, વેપાર-ધંધામાં નુકસાન આવે, દુકાળ પડે અથવા તો સરકારી તંત્રમાં કેસ થાય, વ્યવહારમાં ડબા થાય, છોકરાનાં લગન ના થાય, છોકરીનાં લગન ના થાય, ઘણાને લગન થયાં હોય તો છૂટાછેડા થઈ જાય, આવી બધી આફતો જીવનમાં આવી પડે; ત્યારે પણ પોતાના ધર્મમાંથી ના ખસે તે ક્યાં લક્ષણે કરીને ઓળખાય ?

પછી શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે, "જેને પરમેશ્વરના વચનની ખટક રહે અને નાનું-મોટું વચન લોપી શકે નહીં. એવી રીતનો જેનો સ્વભાવ હોય, તેને ગમે તેવો આપત્કાળ આવે તોય પણ એ ધર્મ થકી પડે જ નહીં.

આજ્ઞા જે આપી હોય એ લોપી શકે નહીં. લોપવી હોય તોય ના લોપાય. 'ધર્મ થકી પડે નહીં' એટલે અભાવ, અવગુણ ના લે. ભાવફેરમાં

ના પડે; આપણો સાચો ધર્મ એ છે. 'સ્વામિનારાયણ' એટલે શું ? નિયમ, ધર્મ, 'શિક્ષાપત્રી' તો પાળીએ જ, એ તો સામાન્ય છે. પણ ભગવાન, ભગવાનના ભક્તો અને સત્પુરુષને વિશે અચળ નિર્દોષભાવ ! એમના વિશે ભાવકેરમાં, અમલિમામાં પડે નહીં. એમાં પડ્યો એટલે ધર્મમાંથી પડ્યો કહેવાય, એવો પડે નહીં.

દાદુકાકા ઉપર બાપાની હાજરીમાં જ કેટલો મોટો કેસ થયો હતો ! ફર્ટિલાઈઝર બાબતમાં સરકારે એમની પર કેસ કર્યો. કિમિનલ કેસ, એટલે સીધા એરેસ્ટ કર્યા. પછી જામીન માટે કોર્ટમાં રજૂ કર્યા. કોર્ટે જામીન આપ્યા એટલે છૂટીને, બાપા ત્યારે વાડીમાં બિરાજમાન હતા, ત્યાં ગયા. બાપાએ દાદુકાકાને કહ્યું કે, 'તમે પ્રવચન કરો.' હવે આવા સમયે પ્રવચન થાય? આપણે હોઈએ તો ઊલટાનું એમ કહીએ કે, 'ભલા માણસ, તમારી આટલી સેવા કરી, ગઢડામાં એકાવન લાખની સેવા કરી, અમારા ઘરે રાત-દિવસ સંતો ઊતરે, અમે રાત-દિવસ તમારાં પોટલાં ઊંચકીને ફરીએ ને છેવટે અમને જ એરેસ્ટ કરાવ્યા તમે!' પણ ના, દાદુકાકાએ ઊભા થઈને પ્રવચનમાં બાપાનો અપરંપાર મલિમા ગાયો. અને ત્યાં સુધી ગાયો કે, 'અનંત કોટિ બ્રહ્માંડના અધિપતિ મહારાજ, એ યોગીજી મહારાજ થકી આપણને દર્શન દે છે, આશીર્વાદ આપે છે. આ બ્રહ્માંડમાં એમનું ધાર્યું થાય છે !' આવી બધી એટલી વાતો કરી તો કોઈ કહે, 'તમારા કેસમાં કેમનું છે ?' તો કહે, 'અમારા જીવનમાં એમને કંઈક આપવું છે, તેઓ હિતકારી ને હેતકારી છે,' તે બાપાનું કર્તાલર્તાપણું, બાપા અમારા સારા માટે, અમારા હિત માટે જ કરી રહ્યા છે. એવો અપરંપાર મલિમા દાદુકાકાએ ગાયો; તો આ પ્રસંગ કર્યો કહેવાય. તો તેઓ બાપાની પ્રસન્નતાનું પાત્ર બન્યા ને યોગીસ્વરૂપ થઈ ગયા. આપણા ગુણાતીત સમાજની સ્થાપના દાદુકાકાને આભારી છે. આપણે બધા અત્યારે આવી સરસ અક્ષરપુરુષોત્તમ ઉપાસનાની વાતો, કે સંપ, સુહૃદભાવ ને એકતા કે હળીમળીને રહેવાની વાતો, નિર્દોષબુદ્ધિ-દિવ્યભાવ રાખીને ભક્તિ કરવાની વાતો કરીએ છીએ, યોગીજી

મહારાજનું જે જ્ઞાન, યોગીબાપાની જે રુચિ, યોગીબાપાનું જે રહસ્ય; એ બધું દાદુકાકાએ આપણને ગળથૂથીમાંથી આપ્યું. એને કારણે આપણી સાધના આનંદદાયક બની રહી છે, યાદ રાખો ! દાદુકાકા એવી ભયંકર પરિસ્થિતિમાં પણ કર્તાલર્તાપણું ચૂક્યા નહીં તો તેમને અખંડ આનંદ રહ્યો. અને ઠેઠ 'પરમાં થયેલો કેસ આપણે વિમુખ થયા પછી '૬૭-'૬૮માં એનો નિવેડો આવ્યો ને એમાં તેઓ નિર્દોષ છૂટ્યા.

એવો સતીશભાઈ ઉપર મંદિરની સેવા ચાલતી હતી ત્યારે જ કેસ થયો. અમેરિકામાં ૨૦૧૫ના જાન્યુઆરીની ૨૧મીએ મારું મોટું ઓપરેશન પૂ. ડૉ. તેજેનભાઈ, પૂ. ડૉ. ડેવિડની હોસ્પિટલમાં થયું. એના એક અઠવાડિયા પછીથી ઈંગ્લેન્ડની તેઓની ઓફિસ પર ઈન્કમટેક્સનો દરોડો પડ્યો. દોઢસો માણસો ઊતરી આવ્યા એમને ત્યાં. પણ તેઓ જરાય ડગ્યા નહિ. મંદિરના કામમાં, મંદિરની સેવામાં, સમૈયા-ઉત્સવમાં તમે જોયા હોય તો કુલફેલેજ તેમણે સેવા-ભક્તિ કરી. મલિમા એટલો જ ગાતા હતા. બીજે બધે પંદર-વીસ વર્ષ કેસ ચાલે, પણ બધાંએ અને એમણે ભજન-પ્રાર્થના કર્યા તો બે વર્ષમાં ઈન્કમટેક્સવાળાએ માફી માંગી, કોઈ દિવસ માંગે નહીં. પણ એમની કસોટી થઈ ગઈ. તેઓ કસોટીમાંથી પાર ઊતરી ગયા. ભયંકર પ્રસંગોમાં ભક્તો જ્યારે આવે ત્યારે ભક્તોની સાચી ઓળખાણ થાય.

વિમુખ પ્રકરણ વખતે કેટલી ભયંકર કસોટી થયેલી ! કેટલો મોટો સમાજ હતો. પણ એમાં બેપ્સ સંસ્થામાં જે હતા એમાંથી નિર્દોષભાવ જેમણે રાખ્યો, અને આપણે તો હતા જ થોડા. બોમ્બે ને માણાવદર બે જ સત્સંગનાં કેન્દ્રો હતાં. ૪૦ સંતો સોખડા આવ્યા એટલે સોખડાકેન્દ્ર હતું, વલ્લભવિદ્યાનગરમાં દસ-પંદર અમે ભાઈઓ હતા ને એકાવન બહેનો હતાં; બસ આટલો આપણો સમાજ હતો. એ બધાંએ નિર્દોષભાવ રાખ્યો. ગાળો ભાંડનાર, અપમાન કરનાર, આપણે બહેનોના કામમાં ઊભા રહ્યા એટલે, નહીં લેવાટેવા વગરના બધા આપણા માટે એલફેલ ને કેટલું બધું ખરાબ બોલતાં ! આશ્ચર્ય લાગે !



નિર્દોષભાવ જે રાખે છે અને  
સંપ, સુહૃદભાવ, એકતા માટે જે કરવું પડે કરે છે અને  
કોઈપણ કાર્ય હળીમળીને કરે છે  
એનો ધર્મ દટ રહેશે;  
કારણ કે ભગવાનની પ્રસન્નતા એમાં છે.  
અને ભગવાનની પ્રસન્નતા જ સાચો ધર્મ છે,





હૈયામાં પોતાના ગુરુનું,  
પોતાના ઈષ્ટદેવનું માહાત્મ્ય અપરંપાર હોય  
તો જ સંબંધવાળાનું આવું માહાત્મ્ય હૈયામાં પ્રગટે.  
અને એવું જેને માહાત્મ્ય પ્રગટી ગયું  
એ અસલી સાધુતા છે !  
એનામાં ભગવાન અખંડ વિચરણ કરતા હોય !



અહીં આપણી વિરુદ્ધ કેટલી બધી પત્રિકાઓ વહેંચી, પણ એ પત્રિકા વહેંચનાર, લખનાર, આવું બધું કરનારને વિશે કાકા-પપ્પાની અદ્ભુત લીડરશીપ હતી, હરિપ્રસાદ સ્વામી જેવા સાધુ હતા તો આપણે બધાય નિર્દોષભાવ રાખીને બાપામાં જ સ્થિર રહ્યા. સાચો ધર્મ આપણે રાખ્યો તો કેટલું સરસ થઈ ગયું અત્યારે ! આવી પરિસ્થિતિમાં અશ્વિનભાઈ, શાંતિભાઈ, રતિભાઈ, સનંદભાઈ કે એકાવન બહેનો, હરિપ્રસાદ સ્વામી અને ચાલીસ સંતો, મુંબઈ મંડળ ને માણાવદર મંડળ; આ ભયંકર પ્રસંગોમાંથી પસાર થયાં પણ નિર્દોષભાવ-દિવ્યભાવ રાખીને ભક્તિ કર્યા કરી, ભજન-પ્રાર્થના કર્યા કરી, આવડી એવી સેવાઓ કર્યા કરી તો બધાં યોગીજી મહારાજની પ્રસન્નતાનાં પાત્ર થઈ ગયાં.

માટે જેને વચનમાં દઢતા છે તેનો જ ધર્મ દઢ રહે અને તેનો જ સત્સંગ પણ દઢ રહે.

બાપાએ શું વચન આપ્યું ? 'નિર્દોષબુદ્ધિ એ સર્વોપરી સેવા છે.' 'સંપ, સુહૃદભાવ ને એકતા રાખો, હળીમળીને કામ કરો.' બસ એ બધાંએ રાખ્યું તો કામ થઈ ગયું, એ ધર્મમાં રહ્યાં. બાકી તિલક-ચાંદલો કરવો, નિયમો પાળવા, એકાદશીઓ કરવી, 'શિક્ષાપત્રી' પ્રમાણે ધર્મ-નિયમમાં રહેવું - આ તો બધું કરવાનું જ છે; પણ એ સામાન્ય ધર્મ છે. વિશિષ્ટ ધર્મ આ છે કે, જેનાથી ભગવાનની અંતરની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત થાય છે. બધા આ વિશિષ્ટ ધર્મને ગૌણ કરે છે અને જે સામાન્ય ધર્મ - નહાવું, ધોવું, એકાદશી આને બહુ મહત્ત્વ આપીને એને લઈને પાછા ભાવફેર કરીને વિશિષ્ટ ધર્મનો લોપ કરે છે.

નિર્દોષભાવ જે રાખે છે અને સંપ, સુહૃદભાવ, એકતા માટે જે કરવું પડે એ કરે છે અને કોઈપણ કાર્ય હળીમળીને કરે છે એનો ધર્મ દઢ રહેશે; કારણ કે ભગવાનની પ્રસન્નતા એમાં છે. અને ભગવાનની પ્રસન્નતા જ સાચો ધર્મ છે, બાકી બીજા ધર્મ એ ક્રિયાકાંડ છે.

શાંતિભાઈનું કેટલું બધું અપમાન થયું ! પણ યોગીબાપાને રાજી કરવાનો ભાવ હતો તો એમના કાકા, બાપા બધામાં યોગીબાપા છે,

મહારાજ છે, એવું માની એમનો તિરસ્કાર ના કર્યો, એમનો અભાવ ના લીધો, ભાવફેર ના કર્યો અને ગુરુદેવ યોગીબાપાની આજ્ઞા પાળવામાં એ લોકોને મચક પણ ના આપી. શાંતિભાઈને ખેંચી ગયા ઘરે, તો ગયા, પણ પોતાના મુકામમાં તેઓ સ્થિર હતા તો અભાવ ના લીધો ને યોગીબાપાનું સ્મરણ કરીને ભજન કર્યું અને બાપાના થઈને જીવન જીવવું છે એમાં સતત દઢ રહ્યા. તો બધાં જ ફેક્ટર ફેવરે બલ થયાં ને કેવી અદ્ભુત સાધુતા એમણે પ્રાપ્ત કરી ! તો અત્યારે તેઓ જ્યાં જાય ત્યાં મંદિર રૂપ છે. મંદિર જેવું વાતાવરણ ઊભું કરીને બધાંને કેટલું બધું સુખ આપે છે ! બાપાએ એમને એમ નથી આપ્યું ! અનંત કસોટીમાંથી, કસણીમાંથી પસાર થઈને એમણે આપણને દર્શન કરાવ્યું કે, એમના આત્મામાં એક યોગીજી મહારાજ ને સ્વામિનારાયણ ભગવાન સિવાય કાંઈ છે નહીં, બધું ખંખેરાઈ ગયેલું છે. અપમાન કરે-માન આપે, બોલાવે-ના બોલાવે, કોઈ સારા કહે-કોઈ ખોટા કહે; પણ કોઈનાય વિશે ભાવફેર નથી કરતા, બધાનો અપરંપાર મહિમા ગાય છે, બધાને પ્રેમથી આવકારે છે, પ્રેમથી બોલાવે છે. ગમે એવો ફાસફૂસિયો હોય તો શાંતિભાઈ એને બહુ મોટો માનીને વલાલ કરે. આ સામાન્ય વસ્તુ નથી, યાદ રાખો ! હૈયામાં પોતાના ગુરુનું, પોતાના ઈષ્ટદેવનું અપરંપાર માહાત્મ્ય હોય તો જ સંબંધવાળાનું આવું માહાત્મ્ય હૈયામાં પ્રગટે. અને એવું જેને માહાત્મ્ય પ્રગટી ગયું એ અસલી સાધુતા છે ! એનામાં ભગવાન અખંડ વિચરણ કરતા હોય ! તો એની નિશાની - તેઓ જ્યાં જાય ત્યાં કહેવું ના પડે, એમને એમ બધા ખેંચાય. એમની વાતોથી બધાંને શાંતિ થાય, એમની પાસે બેસવાથી આનંદ આવે, એમને બોલાવવામાં આનંદ આવે. એમનાં દર્શનની તાણ હોય. એ સાધુતા પ્રભુની પ્રસન્નતાથી પ્રાપ્ત થતી હોય છે. એવા અશ્વિનભાઈ, શાંતિભાઈ બધાય અદ્ભુત સાધુઓની ભેટ પ્રભુએ આપણને આપી છે. જાગ્રતતા રાખીએ, મહિમા સમજીને એ રીતે એમની સાથે રહીએ તો આપણે કાંઈ કરવું નહીં પડે, કાંઈ બીજે ફાંફાં મારવાં નહીં પડે, અહીંને અહીં ભગવાનની પ્રસન્નતાનાં પાત્ર બની જઈશું.

સહજનંદ સ્વામી મહારાજની જય !

